Kuntaliitto
Kommunförbundet

Lausunto

Dnro 981/03/2016

11.10.2016

Eduskunta
Liikennejaos
kaisa.iso-sipila@eduskunta.fi

Lausuntopyyntönne Liikennejaos HE 30/2015 vp, 13.10.2015 kuuleminen

Talousarvioesitys 2017 - Joukkoliikenne, rahoituksen riittävyys, erityiset kipupisteet sekä kehittämistarpeet ja -mahdollisuudet

Liikenne yleisesti 2017

Perusväylänpidossa ensi vuonna panostetaan erityisesti liikenneväylien kuntoon ja laatuun. Tavoitteena on korjausvelan kasvun merkittävä hidastuminen. Perusväylänpitoon esitetään kokonaisuudessaan 1, 279 miljardia euroa, josta väylien korjausvelan hoitoon osoitetaan 304 miljoonaa euroa. Kuntien kannalta on toivottavaa, että rahoitus kohdentuu tehokkaasti toimenpiteisiin, joilla asukkaiden, elinkeinojen ja myös joukkoliikenteen turvallisuus ja toimintamahdollisuudet parantuvat.

Korjausvelan hoitoon panostaminen on kannatettavaa, mutta myös kehittämishankkeista on huolehdittava, jotta tarpeellisten hankkeiden toteutus ei liikaa viivästy tai kustannukset ala valua yhä suuremmalla osuudella kunnille.

Kunnat ovat joutuneet osallistumaan valtion tiehankkeisiin 40-50 milj. eurolla vuosittain, jotta valtion liikenneverkon pieniä kehittämistarpeita on saatu toteutetuksi edes jossakin määrin kohtuullisessa aikataulussa. Elokuussa 2016 voimaan tullut maantielain muutos lisännee paineita kuntien maksuosuuksien kasvamiseen tienpidossa.

Valtionavustusta yksityisteiden kunnossapitoon ja parantamiseen esitetään 13 miljoonaa euroa, mikä on 5 miljoonaa euroa enemmän kuin vuonna 2016. Määrärahan nosto onkin tarpeen, sillä tämäkin raha riittää vain kaikkein kiireellisimpiin kohteisiin. Avustettavia kohteita ovat tien liikennöitävyyden kannalta kiireellisimmät siltojen ja suurien rumpujen parantamiset tai tien vaurioitumisen korjaamiset. Kunnat rahoittavat (2014) yksityisteiden hoitoa noin 30 miljoonalla eurolla vuosittain. Bioteollisuuden kehittäminen tarvitsee vähäliikenteisiä teitä, myös yksityisteitä, materiaalihankinnoissa, joten valtion laajempi tuki yksityisteiden tason parantamiseen on välttämätön.

Kuntaliitto pitää hyvänä, että yksityistielain kokonaisuudistus on käynnissä. Kuntien tehtävien ja vastuiden vähentäminen on yksi uudistustyön tavoitteita.

Kehysriihessä huhtikuussa 2016 tehtiin päätös Raide-Jokerin ja Tampereen raitiotien valtionavustuksesta. Ministeriö on ilmoittanut, että se tulee täydentämään talousarvioehdotusta näiden osalta syksyllä 2016. Isoille kaupunkiseuduille on tärkeää maankäytön, asumisen ja liikenteen (MAL) sopimusmenettelyn jatkuvuus ja kehittäminen. Valtion osallistuminen raitiotieinvestointien toteutukseen on tärkeää, jotta luodaan edellytyksiä joukkoliikenteeseen tukeutuvalle asuntotuotannolle.

Joukkoliikennepalvelujen ostoon ja kehittämiseen esitetty määräraha on kokonaisuudessaan 84,474 miljoonaa euroa, joka on hieman (1,7 milj. euroa) suurempi kuin vuonna 2016, jolloin pudotusta joukkoliikenteen valtion rahoituksessa oli lähes viidennes.

Joukkoliikenteen kipupisteet ja kehittäminen

Joukkoliikenteen valtionrahoituksen ostovoima on jo vuosia heikentynyt. Tämä on vähentänyt ELY-keskusten järjestämää joukkoliikennettä ja kasvattanut kuntien rahoitustarpeita. Kuluvalle vuodelle ajoittuneet junaliikenteen supistukset ovat aiheuttaneet monessa kunnassa suuria ongelmia ja vyöryttänyt kustannuksia kuntien maksettavaksi. Palvelutarpeiden paikkaamiseksi nopealla aikataululla ja suhteellisen lyhyillä sopimuksilla tehdyt joukkoliikennehankinnat ovat usein kalliita ja heikosti tarpeita palvelevia. Junaliikenteen äkilliset supistukset veivät myös pohjaa kuntien maankäytön ja liikennejärjestelmän kehittämishankkeilta ja elinkeinopolitiikalta.

Joukkoliikenteen palvelujen ylläpito on pitkäjänteistä toimintaa, jossa myös tulevaisuuden tarpeet tulee ennakoida. Junaliikenteen tukemisessa tulisi päästä nykyistä pitkäjänteisempään ratkaisuun, vaikka junaliikennettä ollaan avaamassa kilpailulle.

Kuntien kannalta on myös erittäin tärkeää, että ELY- keskusten joukkoliikenneresursseista huolehditaan nykyistä pitkäjänteisemmin, jotta liikennepoliittiset tavoitteet voitaisiin saavuttaa ja kustannukset eivät enenevässä määrin vyöry kunnille.

Joukkoliikenteen ja muiden henkilökuljetusten koordinointia, yhdistelyä ja toimivia matkaketjuja tulee edistää hallituksen ja Liikennekaaren tavoitteiden mukaisesti eri toimijoiden kuten tilaajien, tuottajien, viranomaisten ja markkinaehtoisten toimijoiden yhteistyönä. Myös tavaraliikenteen kuljetusten yhdistely ja integroiminen muihin kuljetuspalveluihin on tärkeää erityisesti maaseudulla. Lakisääteisten kuljetusten ja muun julkisen henkilöliikenteen kehittämisessä, järjestämisessä ja yhteensovittamisessa tarvitaan tiivistä yhteistyötä kuntien, kaupunkiseutujen joukkoliikenneviranomaisten, Kelan ja perustettavien uusien maakuntien kesken.

Liikennekaaren tavoitteena on muun muassa digitaalisten palveluratkaisujen kehittäminen, kuljetusten joustavammat yhdistelymahdollisuudet ja joukkoliikenteen lippu- ja maksujärjestelmien rajapintojen avaaminen. Kaupunkiseudut tekevät yhteistyötä ja käyttävät resursseja lippu- ja maksujärjestelmien rajapintojen avaamiseksi, tunnistepohjaisuuteen pääsemiseksi ja informaatiopalvelujen kehittämiseksi esimerkiksi Waltti-yhteistyön puitteissa.

Kuntien ja kaupunkiseutujen tukeminen joukkoliikenteen digitalisaation edistämisessä on tärkeää valmistautuessa Liikennekaaren 1-vaiheen voimaantuloon.

Valtion rahoitusvastuuta on liikenteen eri osa-alueilla vähitellen siirretty kuntien kontolle ilman, että siitä olisi tehty asianmukaiset muutokset säädöksiin ja ratkaistu kuntien rahoitus. Sen vuoksi olisi tärkeää arvioida mm. liikenneverojen kohdentamistarvetta myös kuntien liikennemenojen katteeksi. Lausunnon lopussa on taustaksi yleisiä kuntatalouden näkymiä ja Kuntaliiton kannanotot niihin.

SUOMEN KUNTALIITTO

Johanna Vilkuna
liikenneasiantuntija

Yleistä kuntataloudesta ja valtion TAE 2017

Kunnille asetettu rahoitusasematavoite -0,5 % -yksikköä / BKT v. 2019 on haastava ja siitä on johdonmukaisesti pidettävä kiinni.

Kuntatalous on kehittynyt odotuksiin nähden kohtuullisesti. Erityisesti kuntien omilla säästötoimenpiteillä on ollut merkittävä vaikutus. Kuntien ja kuntayhtymien investoinnit ovat pysyneet korkealla tasolla. Vaikka velkaantuminen on kasvanut, investointien omarahoitusosuus on noussut.

Tulevaisuuden näkymät ovat kuitenkin hyvin haastavat, sillä toimintaympäristöön, tulopohjaan ja kustannuskehitykseen kohdistuu useita paineita ja velkaa joudutaan yhä ottamaan lisää.

Ensi vuoden valtion talousarvioesityksen ennakoidaan vahvistavan kuntataloutta lievästi. Epävarmuustekijöitä on kuitenkin merkittävästi ja mitä ilmeisimmin kuntien omat toimenpiteet tulevat jatkossakin olemaan keskeisessä asemassa kuntatalouden tasapainon saavuttamisessa.

Kilpailukykysopimus rahoitettiin osin kuntasektorin säästöillä, joista merkittävin on lomarahojen leikkaus vuosina 2017–2019. Säästövaikutukseksi vuonna 2017 arvioidaan 309 miljoonaa euroa. Tämän lisäksi työajan pidennyksen seurauksena kunta-alan työvoiman kysynnän oletetaan pienenevän niin, että säästöiksi ensi vuonna arvioidaan 93 miljoonaa euroa. Vaikutus nousee aina 245 miljoonaan euroon vuonna 2020. Valtionosuuksia alennetaan vastaavasti.

Verotuksessa tapahtuvat muutokset kompensoidaan osittain. Ottaen huomioon kuntatyönantajan oletetut säästöt, veromuutokset ja valtionosuusvähennykset kuntatalouden rahoitusasema heikkenisi kikystä johtuen noin 90 miljoonaa euroa.

KEL-indeksiin sidottuja menoja leikataan 195 miljoonaa, mikä pienentää kuntien valtionosuuksia 75 miljoonaa euroa. Edellisellä vaalikaudella päätetyt valtionosuusleikkaukset jatkuvat ensi vuonna 50 miljoonan euron suuruisena.

Päivystysasetuksen muutoksen myötä kuntien menojen arvioidaan jo ensi vuonna alenevan 75 miljoonaa euroa, vanhuspalvelujen henkilömitoituksen tarkistuksen myötä säästöä kertyisi 25 miljoonaa ja varhaiskasvatukseen liittyvien muutosten johdosta 67 miljoonaa euroa. Oletetut säästöt leikataan ennakkoon kuntien valtionosuuksista.

Peruspalvelujen valtionosuuksia leikataan ensi vuonna yhteensä peräti 383 miljoonaa euroa kun oletettujen säästöjen lisäksi ns. Lex Lindströmin, eli yli 60 v. pitkäaikaistyöttömien johdosta kunnille syntyvä, noin 33 miljoonan euron ennakoitu menojen vähennys työmarkkinatukimenoissa leikataan peruspalveluiden valtionosuuksissa.

> Kuntaliitto toteaa, että esitetyt valtionosuusleikkaukset ovat erittäin suuria ja perustuvat oletuksiin kuntien omista toimenpiteistä. Kuntaliiton mielestä nämä muutokset olisi tullut ottaa huomioon valtion ja kuntien kustannustenjaon tarkistuksessa, kun toteutumat ovat tiedossa. Kuntaliitto ei hyväksy niin sanotun Lex Lindströmin kunnille tuoman säästön leikkausta valtionosuuksista vaan sen rahoitus pitäisi hoitaa työmarkkinatukijärjestelmän rahoituksen sisällä.
>
> Epävarmuustekijöistä johtuen valtion TAE:n vaikutuksia kuntatalouteen on hankalaa täysin luotettavasti arvioida.
>
> Näistä vaikeuksista huolimatta Kuntaliitto on tyytyväinen siihen, että vakiintuneet veroperustemuutokset kompensoidaan, uusiin tehtäviin tulee 100 %:n valtionosuus ja että valtion ja kuntien kustannustenjako tarkistetaan sovitun mukaisesti.

Kuntien toimintaympäristössä tapahtuu merkittäviä muutoksia. Turvapaikanhakijoiden suuri määrä aiheuttaa kunnille merkittäviä kustannuksia erityisesti sen jälkeen, kun oleskelulupa on myönnetty. Myös käännytyksiin liittyvät ongelmat kasaavat kunnille uusia haasteita paperittomien määrän kasvaessa. Kotouttamiskorvausten taso on aivan liian alhainen ja jälkeenjäänyt.

Hallituksen kärkihankkeet tähtäävät toimintojen uudistamisen kautta talouden kasvun ja työllisyyden edistämiseen. Liikennekaaren osalta huolta herättää erityisesti joukkoliikenteen asema jatkossa. Jätelain uudistaminen kuntien vastuita rajaten aiheuttaisi kunnille satojen miljoonien menetykset.

Edellisellä hallituskaudella toteutettu työllisyyden kuntakokeilun tulokset olivat erinomaisia. Tärkeätä on, että nyt valmistelussa olevat alueelliset kokeilut toteutetaan viivyttelemättä ja mahdollisimman laajasti.

> Kuntaliitto on aktiivisesti mukana maakuntauudistuksen valmistelussa. Kuntaliitto korostaa uudistuksessa itsehallinnon toteutumista ja kuntien mahdollisuutta jatkossakin toimia sote-palvelujen tuottajina.